

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Національна академія правових наук України

**ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО В СИСТЕМІ
МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ:
МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ**

Матеріали «круглого столу»

(Харків, 4 грудня 2015 року)

За загальною редакцією *А. П. Гетьмана*

Харків
«Право»
2015

УДК 349.6
ББК 67.307
Е45

*За зміст та якість матеріалів
відповідальність несуть автори публікацій*

Екологічне право в системі міждисциплінарних зв'язків: методологічні засади : матеріали «круглого столу» (Харків, 4 груд. 2015 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х. : Право, 2015. – 344 с.

ISBN 978-966-458-918-2

Збірник містить тези наукових доповідей учасників «круглого столу», що відбувся у м. Харкові 4 грудня 2015 р.

Розраховане на науковців, фахівців у галузі права, студентів юридичних вищих навчальних закладів та всіх, хто цікавиться питаннями екологічного, земельного та аграрного права України.

УДК 349.6
ББК 67.307

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2015
ISBN 978-966-458-918-2 © Оформлення. Видавництво «Право», 2015

Бредіхіна Вікторія Леонідівна
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри екологічного права
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ВІДНОСИН

Загально визнаними методами правового регулювання екологічних відносин є імперативний та диспозитивний методи, які являють собою сукупність засобів та прийомів, за допомогою яких право здійснює вплив на учасників суспільних відносин. До таких засобів впливу відносять встановлення заборон, дозволів, санкціонування, узгодження, стимулювання, попередження, профілактики, рекомендацій тощо, які діють в межах вказаних методів.

Водночас метод правового регулювання справедливо визнається багатоелементним явищем і може включати та запозичати з різних галузей права, інших галузей науки необхідні прийоми та способи впливу на суб'єктів суспільних відносин. Отже використання імперативного та диспозитивного методів не виключає й застосування додаткових, спеціальних засобів та способів правового впливу, що регулюються з урахуванням їх характеру.

На сучасному етапі в екологічному праві спостерігається тенденція підвищення ролі і значення так званого економічного методу регулювання екологічних відносин, коли вплив на відповідних суб'єктів здійснюється через формування їх матеріальної зацікавленості в охороні навколишнього природного середовища та раціональному використанні природних ресурсів в процесі здійснення господарчої та іншої діяльності.

В своїй основі економічні методи є досить ефективним способом формування екологічно значимої, правомірної поведінки суб'єктів, але ступінь їх ефективності в сучасних умовах здебільшого залежить від стану економічного розвитку та політичної волі держави. Тут важливим є встановлення взаємозв'язку усієї управлінської та нормативної діяльності уповноважених органів, що може здійснювати соціально-економіч-

ний вплив на юридичних та фізичних осіб, з метою збереження довкілля та раціонального використання природних ресурсів.

Застосування економічних засобів охорони навколишнього природного середовища є складовою екологічної функції держави, яка передбачає в цій сфері розроблення і впровадження системи економічних та фінансових стимулів для суб'єктів господарювання, що застосовують систему екологічного управління, впроваджують енергоефективні та ресурсозберігаючі технології, інновації для здійснення сталого та відновлюваного природокористування. Серед актуальних завдань державної екологічної політики України зазначається також створення екологічно та економічно обґрунтованої системи платежів за спеціальне використання природних ресурсів та забруднення навколишнього природного середовища, запровадження ефективних джерел фінансування природоохоронних заходів.

Основні заходи економічного стимулювання передбачені Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» (ст. 48) і зводяться до наступних: а) надання пільг при оподаткуванні підприємств, установ, організацій і громадян в разі реалізації ними заходів щодо раціонального природокористування та охорони довкілля, при переході на маловідхідні, ресурсо- і енергозберігаючі технології, впровадженні очисного обладнання і устаткування для утилізації та знешкодження відходів тощо; б) надання на пільгових умовах короткострокових і довгострокових позичок для реалізації природоохоронних заходів; в) встановлення підвищених норм амортизації основних виробничих природоохоронних фондів; г) звільнення від оподаткування фондів охорони навколишнього природного середовища; д) передачі частини фондів охорони навколишнього природного середовища на договірних умовах господарюючим суб'єктам на заходи для гарантованого зниження викидів і скидів забруднюючих речовин, зменшення шкідливих впливів на довкілля; е) надання можливості отримання природних ресурсів під заставу.

У цьому зв'язку слід зауважити, що на жаль, більшість зазначених чинників екологічного стимулювання поки що не знайшло реального застосування на практиці через відсутність врегульованих механізмів їх реалізації. Перелік вказаних стимулюючих еколого-економічних заходів, закріплених у законі, не переглядався з 1999 року. Він підлягає оновлен-

ню та доповненню шляхом внесення змін до ст.48 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» стосовно розширення кола засобів стимулювання, враховуючи сучасні реалії, визначення стимулюючих суб'єктів та встановлення конкретних податкових пільг з відсиланням до Податкового кодексу України.

До останніх фахівці відносять диференціацію ставок податку, застосування спеціальних податкових режимів, зменшення бази оподаткування, ставки податку, в тому числі повне або часткове звільнення від податків, зборів та інших загальнообов'язкових платежів; повне або часткове звільнення від сплати внесків або інших форм грошових забезпечень для участі у конкурсах на отримання природних ресурсів у власність (користування), аукціонах з продажу спеціальних дозволів, надання кредитних пільг та додаткових інвестиційних гарантій тощо.

Втім останніми змінами до Податкового кодексу України щодо податкової реформи з розділу III «Податок на прибуток підприємств» була виключена стаття 158, яка передбачала зменшення на 50% ставки податку для підприємств, які займаються розробкою, впровадженням та використанням енергозберігаючих заходів та енергоефективних проєктів. Не містить Податковий кодекс і податкових пільг та інших преференцій у випадку реалізації суб'єктами господарювання природоохоронних заходів та заходів щодо раціонального природокористування.

На сьогодні податковим законодавством закріплюється лише звільнення від оподаткування операцій із ввезення на митну територію України устаткування, яке працює на відновлювальних джерелах енергії, енергозберігаючого обладнання та матеріалів, засобів вимірювання, обладнання та матеріалів для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з відновлювальних джерел енергії тощо. Зазначені операції звільняються від оподаткування, якщо ці товари застосовуються платником податку для власного виробництва та якщо ідентичні товари з аналогічними якісними показниками не виробляються в Україні.

Отже, слід визнати, що в реальності задекларована в екологічному законодавстві система економічних стимулів та засобів регулювання екологічних відносин впроваджена не в повній мірі та потребує подальшої законодавчої уваги з метою розробки ефективного механізму її реалізації і узгодження її основних складових з іншими галузями законодавства.